

SZERDAHELYI ISTVÁN

Kis bértollnokok

Az *Ezredvég* tavaly októberi számában megjelent egy rövidke cikkem *A senkik csöbrei és vedrei* címmel. Mondandója az volt, hogy a kormánypártok uborkafáin felkapaszkodott honatyák felfuvalkodottsága és harácsolása napjainkra olyan mértékű össznépi undort váltott ki, ami nyilvánvalóvá teszi, hogy a mostani rendszer megbukott. Veszélyes lenne azonban, ha a feldühített szavazók a következő választáskor automatikusan az ellenzéki politikuskokra voksolnának. A mai parlamenti ellenzék képviselőinek többsége ugyanis semmivel nem jobb náluk; csöbörből vederbe pottyannánk.

Két nagy példányszámú napilap is fontosnak találta, hogy írásomat ismertesse és kommentálja: az *Új Magyarország* október 16-i számában egy A. L. monogrammal szignált cikk, a *Magyar Nemzet* két nappal későbbi hasábjain pedig Osztovcics Ágnes tisztelt meg figyelmével.

Az ismertetések korrekt idézetekre épültek, s a kommentárok is tartózkodóak voltak olyan vonatkozásban, hogy szerzőik meg sem próbálták vitatni a véleményemet. A jelek szerint tehát A. L. és Osztovcics Ágnes sem látja cáfolandónak hogy ezt a rendszert közutálat övezi, bukottnak tekinthető, s ellenzéke sem méltó az általam körvonalazottnál több bizalomra.

Ám ha mondandómban nem is, annál inkább találtak kifogásolni valót a személyemben. A. L. a „Krisztus urunk” által „hamis prófétáknak” titulált gonoszokkal állít párhuzamba, s bűnös múltam „megvilágításául” egyik 1980-as, *Művészet és néphatalom* című „opuszom”-ból a következő idézetet olvassa fejemre: „tudjuk Marxtól, hogy mindig a dolgok léte teremti meg az irántuk mutakozó szükségletet, ez az igény tehát viszonylagosan jelzi, hogy ma már igenis megteremtettük a demokratizmus hazai hagyományát: van min örökönnünk, és van mit továbbfejlesztenünk..”

Hamis próféta mivoltomat itt A. L. szerint az bizonyítja, hogy – amint erről egy zárójeles közbevetésben tájékoztatja olvasóit – a demokratizmus hazai hagyományán „ugye a végletes politikai-gazdasági-erkölcsi lezüllést, a »Kádár-kolbász« mintegy hatalmi pozícióját, a guruló dollárokat és egyéb elvtársi huncutságokat kell értenünk”.

Nos lehetne vitatkozni azon, hogy a politikai-gazdasági-erkölcsi züllöttség 1980-ban volt-e nagyobb, vagy 1993-ban, s hogy a mai urizáló-parvenü huncutság jobb-e az elvtársinál stb. Tekintsük azonban most mellékeseknek ezeket a – valójában igencsak lényeges – kérdéseket, minthogy A. L. által idézett „opuszom”, amely a Magyar Hírlap 1980. augusztus 17-i számában olvasható, korántsem az akkori állapotok demokratizmusának dicséretét zengte.

Épp ellenkezőleg, arról szólt, hogy a magyar művészet egyik legfontosabb időszerű feladata az, hogy – Bacsó Péter, Halmos Ferenc, László-Bencsik Sándor, Dárday István, Urbán Ernő, Galgóczi Erzsébet, Dömölky János akoriban a vezetők maffiáinak leleplezésével nagy feltűnést keltő műveinek példáit követve – az irányítottak érdekeit képviselje az irányítókkal szemben. S a közismert hamis ellenérvel szemben – miszerint nálunk „hiányoznak a demokratikus hagyományok” – állítottam, hogy a hazai tömegekben igenis elevenen él a demokrácia igénye; ebbe az összefüggésbe illeszkedett az A. L. által kiemelt idézet is. Mindezt A. L. is tudván tudja, hiszen nagy gondnal kellett átböngésznie hajdani cikkemet, míg egy olyan szövegrészt talált benne, amelyet – megfelelő tálalásban – kompromittáló színezetűvé lehetett facsarni. Derekas idézethamisító munka volt ez, melyet A. L. kenyéradó gazdái nyilván kiemelt bérrel jutalmaztak.

Osztovcics Ágnes nem vette magának a fá-

radságot, hogy régi újságokban bogarászva teremsen látszatokat. Ő a véleményemet illusztráló idézetekhez csupán ezt a megjegyzést kapcsolja: „Szerdahelyiek egyvalamit biztosan jobban csináltak, nem engedtek teret más véleményeknek.”

Alantas kis inszinuáció ez is, hiszen a lap olvasóit arra asszociáltatja, hogy a rendszerváltás előtt Kádár János és Aczél György társaságában szoktam volt döntögetni a lapok bezúratásának, írók elhallgattatásának ügyeiben. Node tény, ami tény, két folyóirat szerkesztőségének vezetőjeként is módom lehetett volna arra, hogy az általam irányított orgánumból kicenzúrázzak minden ellenvéleményt.

Ugyanilyen tény viszont, hogy néhány hónappal azután, hogy a Kritika főszerkesztő-helyettesévé kineveztek, a folyóirat 1981. márciusi számában leközzöltem egyik munkatársam., Wintermantel István velem vitatkozó cikkét – meglehetősen konsternációt keltve a sajtóberkekben, minthogy ilyesmire addig nemigen volt példa. A lap főszerkesztőjeként pedig alapelvű tettem, hogy – egy-két, valójában nem sok ránk kényszerített „tabu”-tól eltekintve – minden szakmai szempontból korrekt írást közölni kell: a szerkesztőség ne a papírkosár, hanem a meggyőző érvek hatalmával vitatkozzék. A „más vélemények” iránti engedékenység éppenséggel odáig terjedt, hogy a lap 1989. márciusi számában közöltem Fejtő Ferenc cikkét, aki engem személy szerint – egyebek között – „szemenszedett hazug”-nak és „rágalmazó”-nak aposztrofált.

A később általam alapított Új Fórum első (1989. május 1-jei) számának bevezetője a

Felhívás párbeszédre címet viselte, s azzal zárult: „Felkínáljuk hát hasábjainkat mindenkinek, akinek érdemes mondanivalója van közös ügyeinkről. Aki nem riad vissza attól, hogy kilépjen a csak egyetértőket közlő folyóiratok istállómelegéből, s kész a szabad viták friss széljárásában is hallatni hangját.” Ennek megfelelően nemhogy ajtót mutattunk volna az ellenzéki pártok képviselőinek, hanem éppenséggel megkerestük őket, kérvén, fejtsek ki álláspontjaikat a mi olvasóink számára is. Így közzöltük – találmra, csak néhány számból kiemelve a neveket – az MDF-ből Csengey Dénes, Raffay Ernő, Kindler József, az SZDSZ-ből Magyar Bálint, Szabó Miklós, **Eörsi István**, Pető Iván, Tamás Gáspár Miklós, a KNDP-ből Szokolczi György, az MSZDP-ből Tóth Alpár, a Független Szociáldemokrata Pártból Ruttner György, Nyakas Szilárd, Horváth Gábor, A Magyar Néppártból S. Hegedűs László, a Zöld Pártból Schmuck Erzsébet interjúit, cikkeit. Hát így nem engedtek teret más véleményeknek azok a „Szerdahelyiek”.

Mindezt nem azért hozom fel, mintha érdemeket fitogtatva meg akarnám változtatni A. L. vagy Osztoviits és hasonozó kollégáik véleményét: sajnálatra méltó kis bértollnokok ők, akik úgysem írhatják azt, ami a meggyőződésük. (Nekik aligha adatnék meg, hogy saját lapjaik vezetőivel vitatkozhassanak.)

Épp ellenkezőleg, azt szeretném minél nyomatékosabban hangsúlyozni, hogy az effajta szerkesztéshez akkoriban nem kellett semmiféle érdemdús hősiesség. Az 1970-es és 80-as évek kultúrpolitikája olyan volt, amilyen, de az bizonyos, hogy a tisztesség akkoriban jóval kisebb kockázattal járt, mint manapság.

Háborúpapok és egyéb rémképek

Decemberi számunkban – szerkesztőségünket terhelő – súlyos technikai hibából egy egész oldal kimaradt Szerdahelyi István írásából. Olvasóinkat és a szerzőt csakis azzal követhetjük meg, hogy az írást – ezúttal csorbítatlanul – újra leközzöljük.

Jóllehet már gyerekefjével – még 1944-ben, jóval azelőtt, hogy bármiféle tételes materializmusról akár hallottam volna – „úgy döntöttem”, hogy se Isten, se túlvilág nincs, sosem tartoztam azok közé, akik „csuhásgyűlöletet tápláltak magukban a papok ellen. Iskolás korom legkellemesebb emlékei az Ér-